

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2022.21.5.65-74>

K otázke vzdelávania dievčat a žien v období prvej Československej republiky – dobové názory a postoj spoločnosti

On the Issue of Girls' and Women's Education in the Period of the First Czechoslovak Republic – Contemporary Views and Society's Attitude

Miroslava Gallová

Abstract

Education is one of the basic indicators of women's status in society and also one of the means by which women have been able to enter professional and social life. The study examines contemporary views on girls' and women's education during the existence of the First Czechoslovak Republic. The intention is to outline what society's attitude to the issue was in the democratic conditions of the newly established state and to capture the changes that occurred in comparison with the previous period.

Keywords: Girls. Women. Education. Contemporary views. Middle class.

Dominancia, fyzická sila, aktívnosť a tvorivosť boli vlastnosti, ktoré sa v minulosti pripisovali mužom. Naopak, typickými ženskými vlastnosťami boli poslušnosť, prispôsobivosť, slabosť, či krása. Navyše sa verilo, že zatiaľ čo u mužov má prevahu rozumová zložka, v prípade žien prevažuje iracionálnosť. Tieto tvrdenia ovplyvnili okrem iného i spôsob, rozsah a obsah vyučovania, ktoré boli iné pre dievčatá a iné pre chlapcov. Až osvietenstvo prinieslo právo na vzdelanie bez rozdielu pohlavia. Avšak aj napriek tomu, že v tom čase bola po prvýkrát deklarovaná mentálna rovnosť mužov a žien, výučba dievčat a chlapcov ostala naďalej rozdielna. Dievčatá sa pripravovali na úlohu manželky a matky a chlapci zase na svoje budúce zamestnanie.¹ Počas 19. storočia boli názory na úlohu žien v spoločnosti protichodné. Jedným

---

¹ DUDEKOVÁ, Gabriela. Diskurz o poslaní vzdelaných žien pred a po roku 1918. In DUDEKOVÁ, Gabriela et al. *Na ceste k modernej žene. Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava : Veda, 2011, s. 94-95.

z argumentov bolo tvrdenie, že ak žena získa vyššie vzdelanie² a bude sa venovať práci, ktorá bola dovtedy určená výhradne mužom, vytratí sa jej ženskosť. V prípade, že sa nestane matkou a nesplní tak svoju primárnu úlohu, spreneverí sa spoločenským a náboženským princípom. Predsudky o vzdelaných ženách, ktoré sa objavovali na prelome 19. a 20. storočia, sa vo všeobecnosti týkali zanedbávania rodiny a domácnosti, nedostatku ženskosti, nemravnosti, ako aj konkurencie voči mužom.³ Debaty o postavení žien však rozdeľovali spoločnosť ešte aj v prvej polovici 20. storočia.

Cieľom práce je predstaviť dobové názory na otázku vzdelávania dievčat a žien v období prvej Československej republiky. Kvôli snahe načrtnúť, ako sa zmenil postoj spoločnosti v nových demokratických podmienkach, a porovnať to zároveň v rámci dlhšieho časového úseku, aspoň stručne uvádzame aj predchádzajúci vývoj danej problematiky.⁴ Medzi pramene zachytávajúce postoj širšej verejnosti patrí dobová periodická tlač. Počas výskumu sme pracovali s periodikami *Južné Pohronie*, *Nagyasszony*, *Prágai Magyar Hírlap*, *Slovenská žena*, *Slovenský denník* a *Slovenský východ*. Ide o tlač s regionálnym ale i celoštátnym dosahom. Ďalším zdrojom informácií sú školské výročné správy, dobová literatúra, ako aj súčasná odborná literatúra.

Verejné diskusie o ženách ovplyvňovala najmä stredná vrstva, ktorej úsilie sa orientovalo na rozšírenie možností vzdelávania dievčat pomocou štúdií na odborných školách, na dosiahnutie prístupu žien k vhodným pracovným miestam, ako aj na umožnenie ich účasti na politickom živote. Hoci sa o vyššom vzdelávaní dievčat začalo v Uhorsku intenzívnejšie hovoriť po roku 1867, spočiatku nešlo o hľadanie riešenia tejto problematiky z hľadiska spôsobu vyučovania. Boli to skôr úvahy, či je pre dievčatá potrebné iné vzdelanie než to, ktoré získajú na ľudovej škole. V prípade poskytnutia vzdelania na stredoškolskej úrovni sa ale všetky úvahy zameriavali na úlohu ženy v rodine a domácnosti. Išlo tu teda viac o výchovu ako o vzdelávanie dievčat.⁵ Napriek tomu prešlo vzdelávanie dievčat a žien od druhej polovice 19. storočia značnými zmenami a ženskej časti populácie sa postupne sprístupnili viaceré formy výučby. Na prelome 19. a 20. storočia sa právo žien na vzdelanie už nespochybňovalo. Neznamená to však, že by sa v tom čase už automaticky spájalo s budúcim povolaním, čiže uplatnením žien v pracovnej oblasti.⁶

---

² Pod pojmom vyššie vzdelávanie tu rozumieme vzdelávanie, ktoré je na vyššej úrovni ako to, ktoré dievčatám poskytovali ľudové (základné) školy. Môžeme ho prirovnať k dnešnému stredoškolskému vzdelaniu.

³ DUDEKOVÁ, G. *Diskurz o poslaní vzdelaných žien*, s. 99, 105-106.

⁴ Predložená práca nezahŕňa dobové politické názory.

⁵ MIHÓKOVÁ, Mária (ed.). *Stredné školstvo v Košiciach v rokoch 1848 – 1918. Tematická bibliografia I*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1981, s. 125.

⁶ KODAJOVÁ, Daniela. Odborné vzdelávanie ako predpoklad a prostriedok emancipácie. In DUDEKOVÁ, Gabriela et al. *Na ceste k modernej žene. Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava : Veda, 2011, s. 172.

Prelom v stereotypných predstavách v súvislosti s rodovou predurčenosťou mužov a žien v spoločnosti priniesla prvá svetová vojna, počas ktorej nastupovali ženy na uvoľnené pracovné miesta po mužoch, ktorí narukovali. Okrem toho prebehla i reforma dievčenského vzdelávania, ktorá ešte viac navýšila počet absolventiek stredných i vysokých škôl. Názory, že žena má byť len manželkou, matkou a gazdinou v domácnosti boli prelomené. Rovnako to bolo i v prípade názorov na potrebu vzdelávania dievčat a užitočnosť vzdelaných žien v novovzniknutej Československej republike.⁷ Výraznou zmenou po vzniku Československej republiky bolo povolenie koedukácie, teda spoločného vzdelávania dievčat a chlapcov, čo do roku 1918 nebolo v Uhorsku možné. Okrem toho, že dievčatá už mohli študovať aj na tých typoch škôl, na ktoré im nebol prístup v predrevratovom období povolený buď vôbec, alebo len v externej forme, možnosti štúdia sa im rozšírili aj vďaka novovznikajúcim vzdelávacím ústavom, ktoré v minulosti na území (dnešného) Slovenska neexistovali, a tiež vďaka celkovému rozšíreniu počtu škôl.

V období po prvej svetovej vojne zostala prirodzená úloha ženy, stať sa manželkou a matkou, nezmenená. Zhoršili sa však podmienky na uzavretie manželstva, a to najmä v rámci strednej vrstvy obyvateľstva. Mnohí mladí muži si totiž nemohli dovoliť založiť vlastnú rodinu a živiť ju len z vlastného príjmu. Okrem toho bol tradičný patriarchálny model rodiny nepriaznivo ovplyvnený početnou prevahou slobodných žien nad slobodnými mužmi, čiže potenciálnymi ženichmi. Táto prevaha znamenala skutočnú hrozbu, že časť ženskej populácie bude žiť mimo manželského zväzku. Tradičné poslanie ženy tak bolo nedosiahnuteľné pre značnú skupinu žien.⁸ Manželstvo preto prestalo byť jedinou možnosťou zabezpečenia dievčat a žien. Naopak, čoraz viac sa do popredia dostával iný spôsob zaopatrenia, a to štúdium dievčat a ich následné uplatnenie v pracovnej sfére. Dievčatá a ženy boli aj v dôsledku horších ekonomických podmienok donútené podieľať sa na zabezpečení svojich existenčných potrieb vlastnou prácou. Preto sa aj v bohatších rodinách snažili rodičia pripraviť svoje dcéry na nejaké povolanie. V prípade potreby by si jeho vykonávaním dokázali zabezpečiť živobytie. Avšak ich výchova a vzdelávanie nemalo byť len jednostranné. Rodičia nemohli zabúdať na to, že z ich dcér sa raz stanú manželky. Preto sa mali zároveň pripravovať i na vedenie svojej vlastnej domácnosti.⁹

Možnosť zamestnania žien bola i napriek uvedenému veľakrát prijímaná ešte aj v medzivojnovom období len ako prechodné riešenie: „*Je pravda, že dnes již většina rodičů pečuje o to, aby se i jejich dcery věnovaly některému povolání, které by jim poskytlo obživu, kdyby se neprovdaly nebo*

---

⁷ DUDEKOVÁ, G. *Diskurz o poslání vzdelaných žien...*, s. 110-111.

⁸ DUDEKOVÁ, Gabriela. *Stratégie prežitia v mimoriadnej situácii. Vplyv Veľkej vojny na rodinu na území Slovenska*. In *Forum Historiae* [online], 2009, roč. 3, č. 1, s. 5.

⁹ A nő önállósága. In *Prágai Magyar Hírlap*, 1934, roč. 13, č. 17 (21.1.1934), s. 17.

kdyby jim manželství neposkytlo plného zaopatření. “¹⁰ Na vzdelávanie dievčat sa však nekládol až taký dôraz, ako to bolo v prípade chlapcov: „*Zpravidla i ti rodiče, kteří nenadaného syna s napětím všech sil vydrží na studiích, pro dceru sebe nadanější domnívají se, že stačí nějaký ten rok obchodní školy nebo dokonce 6 měsíční kurs a že tato průprava je dostatečná pro její zaopatření.*“¹¹

Postoj spoločnosti k problematike obsahu, rozsahu, spôsobu a vôbec potrebe vzdelávania dievčat a žien v období medzi dvomi svetovými vojnami nebol jednoznačný. Názory na túto otázku sa rozchádzali počas celého nami skúmaného obdobia. Vtedajšia periodická tlač, výročné správy stredných škôl i rozličné príručky obsahovali články usilujúce sa usmerniť rodičov pri výchove svojich dcér. Súčasne sa snažili pomôcť im s výberom vhodných škôl. V nich mohli dievčatá získať potrebné vedomosti, zručnosti i skúsenosti, ktoré by neskôr využili pri vedení svojej vlastnej domácnosti, výchove detí, prípadne pri výkone niektorého povolania. Nielen medzi pedagógmi sa veľmi často diskutovalo o tom, či sa má vzdelávanie dievčat orientovať na domácnosť a rodinu, alebo sa má týkať výhradne prípravy na budúce povolanie. Nejednotnosť názorov na túto otázku však panovala počas celého obdobia.

Mesačník *Nagyasszony* prinášal svojim čitateľkám rôzne pohľady na danú tému. Podľa jedného z nich záviselo fungovanie rodiny predovšetkým od ekonomických podmienok, a ak neexistovali vhodné predpoklady na jej založenie, rodina nemohla existovať: „[...] *kde nie je chlieb, nie je dost' detí a na tom nič nezmení skutočnosť, či stredná škola naučí dievča viesť domácnosť, starať sa o novorodenca, vychovávať deti alebo nie.*“¹² Preto malo byť podporované zvyšovanie životnej úrovne, spravodlivá odmena za prácu žien a tiež zamestnávateľia, ktorí neprepúšťajú z práce vydaté ženy. Bolo by chybou zahrnúť do učebných osnov stredných škôl predmety pripravujúce dievčatá na rolu manželky a matky, keďže: „*Zájmy dievčat vo veku 10 – 18 rokov sú, prirodzene, od týchto vecí ešte vzdialené, pretože ich telo i duša sú pre materstvo stále nezrelé [...].*“¹³ Pre žiačky však bola mimoriadne dôležitá príprava na budúce zamestnanie, lebo mnoho žien zo strednej vrstvy mohlo mať deti iba v tom prípade, ak sa dokázali podieľať na zabezpečení ich živobytia. Z toho vyplývalo, že materstvu bolo bránené práve tým, že sa pozornosť žiačok odvracala od štúdia. Hlavnou úlohou strednej školy bolo teda pripraviť žiačky na budúcu profesiu, pričom poznatky o varení a upratovaní mohli nadobudnúť vo večerných kurzoch, ak by ich niekedy potrebovali využiť v praxi. Úplným

---

¹⁰ STRÁNSKÁ, Olga et al. *Praktická hospodyňka. Souhrn nauk, pokynů a předpisů ke správnému a úspornému vedení domácnosti a návod, jak si může hospodyňka svou námáhvou a zpravidla neutěšenou práci neobyčejně ulehčit. Díl II.* Praha : F. Strnadel a spol., 1927, s. 1374.

¹¹ STRÁNSKÁ, O. et al. *Praktická hospodyňka...*, s. 1374.

¹² Ide o názor spisovateľky Márie Moór. CONRATH LOTHÁRNÉ. *Családanya – dolgozó nő.* In *Nagyasszony*, 1936, roč. 11, č. 2 (15.2.1936), s. 25.

¹³ CONRATH L. *Családanya – dolgozó nő...*, s. 25.

opakom tohto postoja bol ďalší názor, podľa ktorého dievčatá neboli v minulosti vychovávané na povolanie matky, ale celé jadro ich dovtedajšej výchovy bolo zamerané len na získanie manžela. Pedagógovia nepripravovali dievčatá na rolu matky napriek tomu, že úloha žien bola v živote dôležitejšia ako úloha mužov, lenže nie v postavení učiteľky, lekárky, krajčírky alebo kuchárky, ale ako matky, ktorá sa stará o dieťa a vychováva ho. Preto mal štát udržiavať školy, kde by sa budúce matky učili, ako vychovávať svoje deti, pričom materstvo bolo v tomto prípade chápané ako samostatné povolanie žien.¹⁴

Napriek existencii rôznorodých názorov, predstáv či v mnohých prípadoch ešte stále pretrvávajúcich predsudkov, sa dievčatám vo všeobecnosti odporúčalo, aby po ukončení ľudovej školy absolvovali štyri ročníky strednej školy, ktorá poskytovala všestranné vzdelanie. Ďalšie vzdelávanie malo byť zvolené s prihliadnutím na schopnosti, talent a temperament dievčaťa, a prirodzene aj vzhľadom na majetkovú situáciu rodičov. Nemalo sa však zabúdať na to, že z dievčaťa sa stane žena, ktorej prvoradou úlohou bude byť dobrou manželkou a matkou. Preto sa dievčatá mali naučiť také veci, ktoré im pomôžu vytvoriť útulný domov a šťastnú rodinu. Mali sa naučiť, ako si vhodné zadeliť malý príjem, ako sa starať o chorých, o deti, a tiež, ako ich vychovávať. Okrem toho mali vedieť variť, poznať výživovú hodnotu potravín, a aj vhodný spôsob ich prípravy. Tiež sa mali vzdelávať v cudzích jazykoch, hudbe, kresbe, umeleckom priemysle, šití, písaní na stroji, rýchlopise a účtovníctve. Ak mali možnosť ísť na vidiek, mali tam nadobudnúť poznatky a skúsenosti z oblasti záhradníctva, chovu hydiny, včelárstva a pod. Z tejto širokej škály si malo každé dievča vybrať to, čo ho najviac baví, na čo má nadanie a ďalej sa v danej oblasti zdokonaľovať, aby sa mohla stať jeho povoláním.¹⁵

Uvedené odporúčania sa týkali predovšetkým strednej vrstvy. Odlišné názory na vzdelávanie dievčat sa však nevyskytovali len v rámci tejto spoločenskej vrstvy. Rozdiely boli aj medzi mestským a vidieckym prostredím. Vzhľadom k tomu, že väčšina vidieckeho obyvateľstva sa venovala poľnohospodárstvu, štúdium dievčat spravidla nepokladala za nevyhnutné: „Napriek tomu, že väčšina škôl je otvorená i pre dievčatá, náš obecný ľud ich nerád dáva školovať. Na chlapca sa ešte obetuje, ten môže spraviť kariéru; dievča hatia predsudky: 'Varečka a nie škola'.“¹⁶ Dievčatám a ženám žijúcim v dedinskom prostredí bolo odporúčané najmä absolvovanie gazdinských škôl alebo aspoň rôznych krátkodobých kurzov: „Veľmi mýlne smýšľajú tie gazdinky, ktoré si myslia, že ich dcérke postačí to, čomu sa priučí doma od nej,

---

¹⁴ V tomto prípade ide o mienku stredoškolského profesora a neurológa Istvána Mádaya. CONRATH L. *Családanya – dolgozó nő...*, s. 26.

¹⁵ BÁNÓ IVÁNNÉ. Mit tanuljanak a leányok? In *Nagyasszony*, 1929, roč. 4, č. 7 (1. 7.1929), s. 1.

¹⁶ DOMINIK, Ján. Rovnoprávnosť žien. In *Slovenský východ*, 1924, roč. 6, č. 161 (16.7.1924), s. 2.

*ale často býva tak, že naše gazdinky mnohé, veľmi účelné a dobré spôsoby prác domácich samy neovládajú [...]. Nesmieme si myslieť, že len úradnícka potrebuje vzdelania. Nie, my potrebujeme práve tak vzdelané gazdinky, ako máme úradníčky.*¹⁷

V demokratických podmienkach novovzniknutej Československej republiky sa prestalo vzdelanie vnímať ako ozdoba ženy, ktorá mala slúžiť hlavne národu, a začalo sa považovať za formu pomoci štátu. Vzdelávanie dievčat sa preto malo podriadiť budúcemu zamestnaniu ženy v prospech krajiny. Nadalej sa však vo vtedajšej periodickej tlači vyskytovali články, ktoré videli uplatnenie žien predovšetkým v praktickom živote a sociálnej práci.¹⁸ Časopis *Slovenská žena* uverejňoval články Štefana Sobolovského,¹⁹ podľa ktorého sa mali dievčatá vzdelávať predovšetkým v odborných školách: „Zvlášte ručné práce nám poskytujú mnoho látky k učeniu. Vyčerpajme tedy tieto bohaté pramene vo škole. Dajme príležitosť dievčencom, aby sa puk vo kvet úplne rozvinul. Sriadme odborné školy pre dievčence.“²⁰ Usudzoval tak na základe ručných prác, ktorým sa ženy dovedy venovali: „Pozrime si len slovenskú ženu – a vidíme ju v jej práci! [...] A či nevidíš krásne ručné práce slovenskej ženy? A či v týchto prácach nevidíš úplnú nadanosť, životaschopnosť slovenskej ženy? Hoci nemala svojej kultúry svojich škôl; jej duša sa nedala oddeliť od svojho prirodzeného rázu.“²¹ Uplatnenie žien videl v praktickom živote a nie v kanceláriách, napriek tomu, že realita bola iná: „[...] húfy dievčeniec slovenských hľadá svoju budúcnosť v zatvorených kanceláriách [...]. Každé dievča chce byť úradníčkou a odťahuje sa od praktického života, od praktickej práce, ktorá je jediná na to, aby sa slovenský ráz v schopnosti uplatniť mohol.“²² Preto odporúčal, aby dievčatá namiesto kurzov navštevovali školy ručných prác, priemyselné, hospodárske alebo gazdinské školy.

Nejednotnosť bola počas celého medzivojnového obdobia i v pohľade na spoločné vyučovanie chlapcov a dievčat. Napriek tomu, že koedukácia bola v Československu povolená, nie všetci sa s ňou stotožňovali. *Slovenský denník* obhajoval v roku 1938 koedukačné vzdelávanie a jeho výhody, pričom ako argument použil postavenie ženy a muža v spoločnosti: „Moderný život uviedol ženu ako spolurozhodujúci element všetkého životného behu. Demokracia dala

---

¹⁷ Život a práca vidieckych žien. In *Južné Pohronie*, 1934, roč. 3, č. 17 (21.4.1934), s. 3.

¹⁸ KODAJOVÁ, D. *Odborné vzdelávanie...*, s. 173.

¹⁹ Bol učiteľom a neskôr riaditeľom ústavu pre sluchovo postihnutých v Kremnici.

²⁰ SOBOLOVSKÝ, Štefan. Výchova slovenských dievčeniec. In *Slovenská žena*, 1920, roč. 1, č. 5 (15.5.1920), s. 50.

²¹ SOBOLOVSKÝ, Štefan. Výchova slovenských dievčeniec. In *Slovenská žena*, 1920, roč. 1, č. 7 (15.6.1920), s. 67.

²² SOBOLOVSKÝ, Štefan. Výchova slovenských dievčeniec. In *Slovenská žena*, 1920, roč. 1, č. 8-9 (1. a 15.7.1920), s. 79.

ženám právo voliť, účastniť sa činne politického života. Dnešná žena je zúčastnená v priemyselnom, hospodárskom aj športovom živote zrovna tak, ako muž. A naopak, muž zase koná práce, ktoré muži prv nerobili. Neni atrakciou, keď muž ide s detským vozikom, ani keď obstará nákup a vôbec činnosti také, ktoré muž nebol by nikdy predtým robil.“²³ Oddelená školská výchova by bola teda v protiklade ku skutočnému životu.

Slovenský východ, regionálny denník východného Slovenska vychádzajúci v Košiciach, reagoval hneď v prvých mesiacoch po ukončení prvej svetovej vojny na potrebu vzdelávania v slovenskom jazyku ako pre mužov, tak pre ženy. Na jeho stránkach sa pomerne často vyskytovali články o vznikajúcich dievčenských školách, o pripravovaných kurzoch pre ženy v Košiciach i v iných mestách Slovenska, resp. Československej republiky, ale tiež aj informácie o rozširujúcich sa možnostiach vysokoškolského štúdia pre ženy. V súvislosti s potrebou vzdelania pre ženy sa ešte aj po prvej svetovej vojne ako argument veľmi často uvádzala výchova detí: „*Intelligencia, vzdelanie sú vôbec najsilnejšia zbraň na svete. Zaiste potrebná i pri vychovávaní detí. Preto, keď sa pozdvihujú hlasy za povznesenie vzdelanostnej úrovne ženy slovenskej, je najnesprávnejšia, najnelogickejšia tá výtka, že žena sa má starať jedine o domácnosť a výchovu detí. Práve zato, [...] má sa žena – matka vyznať v zákonoch výchovy a to je len pri vzdelaní možné.*“²⁴ Takéto tvrdenia však dávali do popredia viac národné záujmy a nie záujmy ženy ako jednotlivca: „*Matka má si byť vedomá toho, že za výchovu dieťaťa zodpovedná je v prvom rade dieťaťu samému, mužovi i celému národu.*“²⁵

Napriek tomu, že žene už nebola výhradne vyčlenená len domáca sféra, potreba vzdelávania dievčat a žien bola ešte aj v medzivojnovom období často spájaná s ich úlohami v rámci rodiny, keďže stále bolo zdôrazňované uplatnenie ženy vo funkcii manželky, matky a gazdinej: „*Lebo rodina je základom spoločnosti a od základu treba budovať, pretože matky sú vychovávateľky budúcej generácii. Treba im teda ukázať smer a pripravovať ich k životu.*“²⁶

Došlo však k podstatnej zmene v pohľade na vzdelané ženy. Zatiaľ čo v 19. storočí bola vzdelaná žena považovaná za egoistickú a lenivú, pričom sa jej pripisovala navyše aj strata ženskosti, koncom 20. rokov 20. storočia bola práve vzdelaná žena tou, ktorá mala odstrániť politické a sociálne nedokonalosti sveta. Hana Gregorová napísala vo svojej práci *Slovenská žena*

---

²³ Sme za koedukačné školy. In *Slovenský denník*, 1938, roč. 21, č. 168 (23.7.1938), s. 7.

²⁴ Niečo o výchove detí. In *Slovenský východ*, 1919, roč. 1, č. 87 (20.4.1919), s. 3.

²⁵ *Niečo o výchove detí...*, s. 3.

²⁶ *Verejná odborná škola pre ženské povolania (dvojročná rodinná) v Košiciach. Výročná zpráva za šk. r. 1927-28.* Košice : Nákladom kuratória školy, 1928, s. 3.

pri krbe a knihe, že vzdelanie nie je cieľom ženy, ale je zbraňou, ktorou sa má bojovať za lepší a dokonalejší svet.²⁷

Potvrzuje to aj jedna z výročných správ Verejnej odbornej školy pre ženské povolania v Košiciach: „*Nová doba [...] predpokladá zvýšený záujem o výchovu a vzdelanie ženy, aby sa mohla svojimi silami a niektorými eminentne ženskými prednosťami čo najúčinnejšie uplatniť v rozmnožovaní dobra a zmenšovaní zla vo svete. Žena dneška, ktorej sa otvára obrovské pole pôsobnosti a ktorá svojím určením zasiahuje veľmi hlboko do osudov ľudstva, potrebuje k zodpovednému plneniu veľkých svojich úkolov riadneho vzdelania a dobrej výchovy.*“²⁸

Napriek niektorým stereotypným predstavám, ktoré sa nepodarilo úplne odstrániť ani po prvej svetovej vojne, a rozdielnosti v názoroch na úlohu žien v spoločnosti, vznikali počas celého skúmaného obdobia nové možnosti stredoškolského a odborného vzdelávania pre dievčatá, ktorých úlohou bolo zvýšiť vzdelanostnú úroveň žien a ich kvalifikáciu pre výkon povolania. Narastajúci počet žiačok a absolventiek jednotlivých vzdelávacích ústavov ukázali v tomto ohľade pozitívnu tendenciu. Vzdelanostnú úroveň žien v prvej Československej republike však nie je možné zistiť, pretože československé úrady počas sčítania obyvateľstva v roku 1921 a 1930 nezisťovali najvyššie dosiahnuté vzdelanie.²⁹

Záver

Názory na potrebu vzdelania pre dievčatá a na vzdelané ženy neboli počas existencie prvej Československej republiky jednotné. Podobne, ako to bolo aj v dualistickom období, stále existovali rôzne pohľady na danú problematiku. Vzdelávanie dievčat, jeho rozsah a zameranie sa stávali predmetom mnohých debát. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím však došlo aj v tomto prípade k zmenám. Nediskutovalo sa už o tom, či ženy potrebujú vzdelanie. V medzivojnovom období prebiehali debaty súvisiace s typom a rozsahom vzdelávania, ktoré mali dievčatá absolvovať v súvislosti s ich poslaním v spoločnosti. Kým na jednej strane sa ešte stále zdôrazňovala úloha ženy v rodine a domácnosti, na druhej strane sa v čoraz väčšej miere presadzovali názory, že dievčatá majú byť pripravované na svoje budúce povolanie. Vzdelanie ženy už nebolo považované iba za jej ozdobu a vzdelanej

---

²⁷ GREGOROVÁ, Hana. *Slovenka pri krbe a knihe*. Praha : Leopold Mazáč, 1929, s. 241, 248.

²⁸ *Verejná odborná škola pre ženské povolania (dvojročná rodinná) v Košiciach. Výročná zpráva za šk. r. 1926-27*. Košice : Nákladom kuratória školy, 1927, s. 3.

²⁹ Na území Československa sa v medzivojnovom období zisťovala len znalosť čítania a písania. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie sa zisťovalo prvýkrát až v povojnovom sčítaní v roku 1950. PILINSKÁ, Viera. Zmeny v štruktúre obyvateľstva podľa veku, rodinného stavu a vzdelania na Slovensku po vzniku Československa. In *Slovenská štatistika a demografia*, 2018, roč. 28, č. 4, s. 29.

žene sa nepripisovala strata ženskosti, egoizmus či lenivosť, ako to bolo v 19. storočí. Vzdelaná žena mala svoje vedomosti, zručnosti a skúsenosti nadobudnuté štúdiom využiť v prospech celej spoločnosti.

Bibliografia

Výročné správy

Verejná odborná škola pre ženské povolania (dvojročná rodinná) v Košiciach. Výročná správa za šk. r. 1926-27. Košice : Nákladom kuratória školy, 1927. 12 s.

Verejná odborná škola pre ženské povolania (dvojročná rodinná) v Košiciach. Výročná správa za šk. r. 1927-28. Košice : Nákladom kuratória školy, 1928. 14 s.

Dobová periodická tlač

Južné Pohronie, 1934.

Nagyasszony, 1929, 1936.

Prágai Magyar Hírlap, 1934.

Slovenská žena, 1920.

Slovenský denník, 1938.

Slovenský východ, 1919, 1924.

Literatúra

DUDEKOVÁ, Gabriela. Diskurz o poslaní vzdelaných žien pred a po roku 1918. In DUDEKOVÁ, Gabriela et al. *Na ceste k modernej žene. Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku.* Bratislava : Veda, 2011, s. 94-116.

DUDEKOVÁ, Gabriela. Stratégie prežitia v mimoriadnej situácii. Vplyv Veľkej vojny na rodinu na území Slovenska. In *Forum Historiae* [online], 2009, roč. 3, č. 1, 19 s. [cit. 2022-10-20]. Dostupné na internete: [<http://forumhistoriae.sk/documents/10180/39170/dudekova.pdf>].

GREGOROVÁ, Hana. *Slovenka pri krbe a knihe.* Praha : Leopold Mazáč, 1929. 251 s.

KODAJOVÁ, Daniela. Odborné vzdelávanie ako predpoklad a prostriedok emancipácie. In DUDEKOVÁ, Gabriela et al. *Na ceste k modernej žene. Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku.* Bratislava : Veda, 2011, s. 149-175.

MIHÓKOVÁ, Mária (ed.). *Stredné školstvo v Košiciach v rokoch 1848 – 1918. Tematická bibliografia I.* Košice : Štátna vedecká knižnica, 1981. 411 s.

PILINSKÁ, Viera. Zmeny v štruktúre obyvateľstva podľa veku, rodinného stavu a vzdelania na Slovensku po vzniku Československa. In *Slovenská štatistika a demografia*, 2018, roč. 28, č. 4, s. 19-37.

STRÁNSKÁ, Olga et al. *Praktická hospodyňka. Souhrn nauk, pokynů a předpisů ke správnému a úspornému vedení domácnosti a návod, jak si může hospodyňka svou namáhavou a zpravidla neutěšenou práci neobyčejně ulehčit. Díl II.* Praha : F. Strnadel a spol., 1927, s. 615-1456.

Mgr. Miroslava Gallová, PhD.

Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v.v.i.

Spoločenskovedný ústav

Karpatská 5, 040 01 Košice

gallova@saske.sk